

Izarbeibarko euskara

Galdutako euskalkia berreskuratu nahian

Hizkuntza ondarea berreskuratzen ari dira Izarbeibar bailarako biztanleak. Galdutako hizkuntza ikasteko aukera. Horixe da Garesko Udalaren ekimenaren eta Aitor Arana hizkuntzalariaren lanari esker herritarrei eskaini zaiena.

SAIOA LABAKA

Argazkia: Garesko Udala

IZARBEIBAR Nafarroaren erdialdean dago, Iruñeko merindadearen hegoaldean. Hamaika udalerrik osatzen dute: Gares, Legarda, Uterga, Adios, Ukar, Biurrun-Olkoz, Tirapu, Añorbe, Eneritz, Muruzabal eta Obanosek. 6.260 biztanle bizi dira bailaran, eta Gares da udalerririk jendetsuena; 2.841 pertsona bizi dira han. Euskarak ibilbide luzea du Izarbeibarren. Denboraren orratzek erromatarren garairaino garatuzate lehenik. XVI. mendeko elizaren hizkuntza distribuzio mapek, berriz, Izarbeibar bailara euskaldun gisa aurkezten dute. Hizkuntzaren ordezkatzeko prozesua XVIII. eta XIX. mendeetan gertatu zen, ordea, eta bailarako biztanle gehienak euskaldun elebakarrak izatetik, gaztelaniadun elebakarrak izatera igaro ziren. Horren lekuko, 1860ko erroldaren datuek erakusten dutena: Izarbeibarko biztanleriaren %14a zen euskalduna, adin nagusikoak gehienak. Dena den, euskararen bizitasunari begira, Bonapartek 1863. urtean egindako euskalkien mapan Gares eta Izarbeibar osoa euskararen eremuan kokatu zituen.

Duela laurogei bat urte galdu zen Izarbeibarko euskara, hegonafarreraren baitako euskalkia. Fermín Irigarai *Larreko* idazle nafarrak 1923an *La voz de Navarra* egunkarian idatzitako artikulua Izarbeibar-ko euskalkiaren amaiera-mugarritzat hartua izan da, azken

Argazkian Izarbeibarren desagertutako euskalkia ikasteko egindako ikastaroan parte hartu zutenak. Goian, eskuinetik hasita, Aitor Arana *Izarbeibarko Euskara. Ikasliburua eta Hiztegiaren* egilea, eta liburuarekin Koldo Kolomo euskara teknikaria.

euskalduna elkarrizketatzeko aukera izan baitzuen bertan. Halere, han-hemenkako dokumentuetan gorderik biziraun du euskalkiak; euskaraz idatzitako elizako sermoi eta doktrinetan, esaterako.

XX. mendeko 70eko hamarkadan itzuli zen euskara ibarrera poliki-poliki. Izarbeibarko herritarrek euskararen aldeko hautua egin zuten, eta euskara ikasten hasi

ziren gau-eskoletan eta gerora ikastetxeetan.

Bailarako %15 euskalduna da

Gares da Izarbeibarko herriburua eta bertako Udalak du Euskara Zerbitzua. Koldo Kolomo euskara teknikariak azaldu dizkigu bailarako euskararen egoeraren nondik norakoak. 2001eko erroldaren arabera, euskaldunen eta ia euskaldunen

kopurua %16,2koa zen Garesen. Gaur egun, udalerriko euskaldunak %20 inguru izango direla adierazi digu Kolomok. Izarbeibar bailara osoko euskaldunen kopurua, berriz, %15-16 ingurukoa da, hiztun gehienak haurrak eta gazteak izanik. Gares da bailarako euskaldun kopuru handiena duen udalerrria. Izan ere, Gares zonalde mistoan dago eta gaur egun haurren %60a D eremuan dago matrikulatuta. Bailarako gainontzeko udalerrriak eremu ez euskaldunetan daude, eta ikastetxeetan ez dago D eredurik. Dena den, eskola eremu berean daudenez, Garesko ikastetxean euskaraz ikasi nahi duten haurrei garraioa ordaintzen die Nafarroako Gobernuak.

Helduen euskalduntzeari dagokionez, AEK euskaltegia dago Garesen eta 60 bat ikasle ari dira euskara ikasten. Mañeru eta Uterga herrietan ere talde bana ari da. Mintzakide programa ere duela bi urte jarri zuten abian Garesen, Lizarrako Udalarekin eta Garean euskara elkartarekin batera. hamabost ikasle ari dira orain.

Izarbeibarko jatorrizko euskara ikasten

Izarbeibarko euskararen ezaugarrien inguruko hainbat liburu argitaratu dira Garesko Udalaren ekimenez azken urteetan. *El euskera en Valdizarbe/Izarbeibarko euskara* (1993), eta *Diccionario Castellano-Vasco de Valdizarbe* (2009). Nafarroako Gobernuaren eskutik, berriz, *Izarbeibarko hiztegia* (2002) argitaratu zen eta Hiria argitaletxearen ekimenez, *Hegoaldeko goi-nafarrera. Izarbeibarko aldaera Hiztegia* (2005). Pasa

den urrian Aitor Arana idazle eta hizkuntzalariak Garesen aurkeztu zuen azken liburua: *Izarbeibarko Euskara. Ikasliburua eta Hiztegia*. Ibarreko euskaldunei eta ibarraz kanpoei bertako euskara ikasteko aukera ematen die liburuak. Desagertutako euskalkia ezagutzeko ikas-metodoa da, finean. Hiru zati ditu liburuak: ikasliburua, irakurgai eta hiztegia. Ikasliburuan Izarbeibarko euskaraz idatzirik geratu diren testuetako eduki gramatikala aztertzen da. Euskarazko testuak Ukar, Uterga eta Gareskoak dira,

**“XVIII. eta XIX. mendeetan
bailarako biztanle
gehienak euskaldun
elebakarrak izatetik,
gastelaniadun elebakarrak
izatera igaro ziren”**

AITOR ARANA

testu erlijiosoak gehienak. *Martin eta basajaunak* euskal mitologiako ipuin ezaguna ibarreko euskaraz irakurtzeko aukera ere eskaintzen da liburuan. Azkenik, bailarako jatorrizko euskararen hiztegi eguneratua dakar lanak. Euskalkien inguruko informazioa aurkitzea zailak izaten diren aldizkari espezializatuetatik atera, eta ale bakarrean herritarren eskuei paratu nahi izan du egileak.

Aitor Aranak ikasliburuan oinarritutako hiru eguneko ikastaroa eman zuen joan den hilabetean Garesen. Hamasei lagunek hartu zuten parte ikastaroan; euskaltegiatik pasatako ikasleak gehienak, eta

D eremuan ikasitako bi kide ere han izan ziren. Ikasle gehienak ibarrekoak izan ziren, Lizarrako eta Iruñeko bat edo beste tartean zirela. Koldo Kolomok jakinarazi digunez, ikastaroaren arrakasta ikusirik, apirilean beste bat antolatuko dute, luzeagoa. “Ekimena interesgarria izan da, garrantzi handiko ekarpena baita duela ehun urte galdutako hizkuntzaren berri izatea. Gure zonaldeko euskara berreskuratu ahal izan dugu, baina Garestik hegoalderago beste euskalkiren bat berreskuratzea eta liburu bat argitaratzea oso zaila dela iruditzen zait”.

Garesko Udalak herritarrei beren hizkuntz ondarea berreskuratzen laguntzeko egindako lana eredugarria izan dela aipatu izan du Aranak. Garesko ekimenen emaitzak ikusita, Gesalatz ibarrean ere laster atera nahi luketela hango gastelania-euskara hiztegia aipatu digu Aranak: “*Euskara batua-Gesalatzko euskalkia* duela urte batzuk argitaratu genuen Hiria argitaletxean. Denborarekin ikasliburua ere egin beharko da”. Inguruko bailara eta herrietan Garesko Udalaren antzeko ekimenak egiteko aukera asko galdu ote diren galdetu diogu Aitor Aranari: “Nafarroako Gobernuako agintariek, Garesen bezala, hizkuntz ardur handiagoa izan balute horrelako lan asko eginda egongo lirateke jadanik. Ez dut esan nahi, noski, ezer egiten ez dutenik: tanka-tanka argitaratzen dituzte lanak, baina beti dira euskaltzaleek edo filologoek beren kabuz prestatuak. Ekimen biziagoa izan behar lukete, eta eragileak izan, haiek baitute benetan horretarako ahalmena”. ■

tradebi

EB Traducciones Itzulpenak, S. L.

www.tradebi.com